

Innst. 259 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:41 S (2011–2012)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Øyvind Håbrekke, Laila Dāvøy, Rigmor Andersen Eide og Geir Jørgen Bekkevold om en pappastrategi for etablering av likeverdig foreldreskap

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Det er ifølge forslagsstillerne avgjørende at barne- og familielovgivningen ansvarliggjør voksne som setter barn til verden. Barnets beste tilsier at man bør gi menn og kvinner likeverdig ansvar for egne barn. Forslagsstillerne mener tiden er moden for at lovverket stiller de samme krav til menn som til kvinner når det gjelder ansvaret for egne barn. Dette innebærer også at lovverket gir barnet rett til mor og far.

Forslagsstillerne viser til at utviklingen, og den senere tids debatt om relasjonen foreldre–barn, synliggjør behovet for en tydeligere gjennomtenkning av synet på foreldreskap og ansvar, morskap og farskap, og barnets integritet.

En lovgivning som tydeliggjør menn og kvinners likeverdige ansvar for barn, bør følges opp ved å sikre at øvrige ordninger legger til rette for fars deltakelse og likeverdig foreldreskap i praksis.

Forslagsstillerne mener det er behov for en pappastrategi som både sikrer likeverdig foreldreskap i lovgivningen og støtter opp om dette gjennom øvrige velferdsordninger og tiltak.

Forslagsstillerne fremmer derfor forslag i tråd med dette.

1.2 Trygg oppvekst

Å legge til rette for at barn får en trygg oppvekst er ifølge forslagsstillerne en av de mest grunnleggende oppgavene i et velferdssamfunn. Hjørnesteinen i all lovgivning om barn og foreldreskap må være å ansvarliggjøre menn og kvinner som setter barn til verden.

Det er dessverre ikke alltid slik at de biologiske foreldrene har mulighet til eller er i stand til å gi god omsorg for barnet sitt. Når dette er tilfelle, er det viktig at de ulike tjenestene i hjelpeapparatet fungerer godt.

Utgangspunktet bør likevel være at de som har satt barna til verden har ansvar for å ta vare på barna.

1.3 Likestilling

Det er ifølge forslagsstillerne på flere områder mye som gjenstår før man har full likestilling.

Like rettigheter og muligheter er sentrale i likestillingskampen. Imidlertid er det ifølge forslagsstillerne også viktig å sikre at ansvar også fordeles likt mellom kjønnene, i særdeleshet når det gjelder ansvar for barn. Forslagsstillerne mener et naturlig neste skritt i arbeidet for likestilling vil være at menn og kvinner likestilles i ansvaret for barn de setter til verden. Lovverket må gi et tydelig signal om at man stiller de samme forventninger til menn som til kvinner med hensyn til ansvaret for barn. Samtidig må man sikre at øvrige ordninger og velferdstjenester legger til rette for fedres deltakelse. Forslagsstillerne fremmer derfor forslag i tråd med dette.

1.4 Likeverdig foreldreskap

Forslagsstillerne mener både hensynet til barnets beste og kampen for likestilling taler for lovendringer som juridisk likestiller kvinner og menn når det gjelder ansvaret for egne barn. Det innebærer også å sikre

barnets rett til en far og en mor når myndighetene bistår til å etablere en familie ved adopsjon eller assistert befruktning.

Full juridisk likestilling mellom menn og kvinner må imidlertid også ledsages av andre tiltak som legger bedre til rette for fedres deltakelse. Dette gjelder både permisjonsordninger og praktiske forhold rundt foreldreskapet, samt styrket foreldreveiledning og holdningsfremmende tiltak i arbeidslivet.

Forslagsstillerne ønsker et samfunn der alle voksne tar ansvar, både menn og kvinner. Lovverket skal ansvarliggjøre de voksne. Setter man barn til verden, tar man på seg et livslangt ansvar, og må stille opp. Menn må ansvarliggjøres og samfunnet må legge til rette for farsrollen.

Det er ifølge forslagsstillerne på mange områder mye som gjenstår for likestilling av menn og kvinner når det gjelder ansvaret for barn.

På noen områder bør det ifølge forslagsstillerne av naturlige grunner være ulike regler knyttet til mødre og fedre. Men tiden bør ifølge forslagsstillerne være moden for å si at lovgivningen bør bygge på at ansvaret er det samme for kvinner og menn.

1.4.1 Lovverk, juridisk likestilling av kvinner og menn i ansvaret for barn

Forslagsstillerne mener at lovverket bør likestille farskap med morskap ved å stille de samme krav til menn som til kvinner når det gjelder ansvaret for egne barn.

1.4.1.1 LIKESTILLING AV ANSVAR I BARNELOVEN

Forslagsstillerne viser til at i dag er det slik at mors ektemann automatisk regnes som barnets far. Forslagsstillerne mener at far bør defineres ut fra sitt forhold til barnet, ikke ut fra forholdet til barnets mor. Forslagsstillerne foreslår derfor å fjerne pater est-regelen.

Forslagsstillerne mener § 4 i barnelova bør endres, slik at det tydeliggjøres at farskapet er like viktig som morskapet, og at fars ansvar for eget barn er ubetinget og selvsagt.

Forslagsstillerne mener også tiden er moden for å endre barnelova § 9 om sæddonasjon fra fremmed donor. Dette temaet omtales nærmere i delkapittelet om bioteknologi.

1.4.1.2 BIOTEKNOLOGI, FORELDRESKAP OG MENNESKESYN

Forslagsstillerne understreker at det gjennom bioteknologiloven legges viktige føringer for synet på mennesket, likeverd og synet på barn.

Forslagsstillerne viser til at sæddonasjon fra fremmed donor/tredjeperson i lang tid har vært brukt

i forbindelse med inseminasjon, og etter hvert også i assistert befruktning ved IVF-metoden.

Det har i ettertid blitt hevdet at enslige kvinner nå blir diskriminert siden de ikke har tilgang til denne tjenesten. Dette synet innebærer med andre ord ifølge forslagsstillerne at alle borgere av hunkjønn i utgangspunktet har krav på å kunne få barn ved statens/helsetjenestens hjelp, bare i kraft av å være en voksen kvinne. Forslagsstillerne mener man må stille spørsmål ved om en slik rettighetstenkning vil endre synet på barn, og i neste omgang også medvirke til at det i større grad stilles kvalitetskrav til tjenesten.

Forslagsstillerne viser til at enkelte, med utgangspunkt i tilbudet om sæddonasjon, tar til orde for at eggdonasjon bør tillates for å sikre større grad av likebehandling mellom ulike former for barnløshet.

Forslagsstillerne viser videre til at bruk av surrogati (dvs. å få barn ved hjelp av surrogatmor) har liten politisk støtte i Norge. Men fra enkelte hold møter man også her argumentet om at dette bare er en forlengelse av tilbudet om assistert befruktning.

Forslagsstillerne viser til at det er behov for en tydeligere gjennomtenkning av vårt syn på foreldreskap, morskap og farskap, synet på likeverd og synet på barn.

Forslagsstillerne viser til at sæddonasjon, eggdonasjon, assistert befruktning til lesbiske par og til enslige, og surrogati er alle ulike problemstillinger. De reiser likevel også noen av de samme spørsmålene.

Forslagsstillerne viser til at det i flere tiår har vært praktisert sæddonasjon fra fremmed donor i Norge. Også dagens bioteknologilov åpner for dette. Ordningen ble etablert i en helt annen tid, med helt andre holdninger på området. Forslagsstillerne mener tiden er moden for å stille spørsmål ved om denne ordningen er i tråd med det moderne synet på menn, farskap og ansvar.

Både adgangen til sæddonasjon fra fremmed donor og barnelova § 4 viser at lovverket i dag legger til grunn at menn har et betinget ansvar for egne barn, mens mødres ansvar tillegges større vekt.

Forslagsstillerne ønsker å likestille farsansvar med morsansvar. Fars arveanlegg er ikke mindre viktige eller mindre verdt enn mors. Forslagsstillerne mener at praksisen med bruk av donorsæd ved assistert befruktning på sikt bør avvikles. De fleste par som får hjelp gjennom assistert befruktning, kan i dag bruke egg og sæd fra paret selv.

1.4.1.3 LOV OM ADOPSJON – RETT TIL MOR OG FAR

I dagens retningslinjer til adopsjonsloven åpnes det opp for at enslige kan bli vurdert som adoptivforeldre. Det har ifølge forslagsstillerne vist seg å være vanskelig å forbeholde og begrunne denne adgangen.

Hovedregelen bør etter forslagsstillerne syn være at adopsjon skal sikre barn retten til en mor og en far. Forslagsstillerne viser til at adopsjon er et svært alvorlig myndighetsinngrep i et menneskes liv og mener det må legges til grunn at barn skal sikres en mor og en far ved adopsjon.

1.4.2 Permisjon, stønad og praktiske forhold

På noen områder bør det ifølge forslagsstillerne av naturlige grunner som svangerskap, fødsel og amming, være ulike regler knyttet til mødre og fedre. Men ansvaret bør likevel fordeles likeverdig mellom kvinner og menn.

Det er positivt at man har en ordning med to ukers omsorgspermisjon ved fødsel eller omsorgsovertakelse. Forslagsstillerne mener imidlertid det er viktig at alle fedre får mulighet til å tilbringe tid med barn og mor disse dagene, og mener derfor alle fedre bør ha rett til to ukers lønnet permisjon ved fødsel eller omsorgsovertakelse.

Fedrekvoten er ifølge forslagsstillerne et nødvendig virkemiddel for at barn skal få tilbringe mer tid sammen med sine fedre. Forslagsstillerne mener det fortsatt er behov for fedrekvoten og at det ville vært et tilbakeskritt dersom far ble fratatt denne rettigheten. Forslagsstillerne mener det også bør innføres fedrekvote for studenter.

I dag er det i stor grad mor som mottar innkalling når barnet skal på helsekontroll. Utbetalingen av barnetrygden går automatisk til mor, og det er ofte mor som har kontakten med barnehage og skole. Forslagsstillerne vil derfor anmode Stortinget om å be regjeringen gå gjennom disse ordningene med sikte på å endre ordninger som signaliserer at den ene forelderen, ofte mor, er viktigere enn den andre.

1.4.3 Styrket foreldreveiledning og holdningsendrende tiltak i arbeidslivet

Forslagsstillerne mener etablering av likeverdig foreldreskap mellom kvinner og menn krever ytterligere styrking av foreldreveiledningstilbudet. Forslagsstillerne mener myndighetene bør sikre at det tilbys solide, faglig forankrede kurstilbud til alle foreldre for å bedre samarbeid og deltagelsen i barnas oppvekst. Forslagsstillerne mener foreldrekursene bør prioriteres høyere og at foreldre i alle landets kommuner bør tilbys foreldreveiledning og aktivt opplyses om tilbudet.

Forslagsstillerne viser også til at veiledning og megling rettet mot foreldre etter samlivsbrudd er viktig for å bedre samarbeid og sikre to aktive foreldre også etter brudd. Forslagsstillerne vil understreke betydningen av at familievernet gis rammer som gir kapasitet og kompetanse på rådgivning og megling, i tillegg til forebyggende arbeid, terapi, kurs osv.

Forslagsstillerne mener at det også er nødvendig med effektivt holdningsskapende arbeid og tiltak overfor arbeidslivet dersom man skal lykkes med å etablere likeverdig foreldreskap mellom kvinner og menn.

Forslagsstillerne understreker behovet for tiltak for å stimulere arbeidsgivere til å ha en personalpolitikk med bevisste strategier for permisjonstakere og arbeidstakere med barn, samt tiltak for å styrke informasjonen om arbeidstakernes rettigheter i folketrygdloven, arbeidsmiljøloven og likestillingsloven som på ulike måter sikrer retten til å tilpasse arbeid og familieliv.

Forslagsstillerne fremmer i dokumentet følgende forslag:

«I

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne pater est-prinsippet i barnelova.

II

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av §§ 4 og 9, samt øvrige relevante paragrafer i barnelova, slik at far og farsansvaret tillegges samme betydning som mor og morsansvaret.

III

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av bioteknologiloven slik at tilbudet om sæddonasjon fra fremmed donor over tid avvikles.

IV

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre adopsjonsloven slik at adopterte barn sikres rett til en far og en mor.

V

Stortinget ber regjeringen presisere mandatet til likestillingsutvalget, slik at utvalget bes om å gå gjennom lovverket, med sikte på å likestille menn og kvinners ansvar for barn.

VI

Stortinget ber regjeringen legge fram en egen sak om hvordan farsansvaret kan sikres og styrkes ytterligere, og der følgende elementer vurderes:

- hvordan alle foreldre kan sikres selvstendige rettigheter til uttak av foreldrepermisjon
- gi alle fedre rett til omsorgspermisjon med lønn i to uker etter fødsel/omsorgsovertakelse
- om begge foreldre kan innkalles til kontroll på helsestasjonen
- om begge foreldre kan motta utbetaling av barnetrygd

- å endre rutinene for kontakt mellom barnehage/skole og foreldrene ved at begge foreldrene inviteres til foreldresamtaler og -møter, og at det blir en hovedregel med rutinemessig veksling mellom kontakt med mor og far ved sykdom
- styrke tilbudet om foreldreveiledning over hele landet, inkludert rådgivning og meglingsrettet mot foreldre etter samlivsbrudd
- ta initiativ til et samarbeid med arbeidslivsorganisasjonene med fokus på holdninger i arbeidslivet til fedres og mødres likeverdige ansvar.»

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Gunn Karin Gjøl, Kåre Simensen, Arild Stokkan-Grande og Lene Vågslid, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, Øyvind Korsberg og Ib Thomsen, fra Høyre, Linda C. Hofstad Helleland og Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, Rannveig Kvifte Andresen, fra Senterpartiet, Christina Nilsson Ramsøy, og fra Kristelig Folkeparti, Øyvind Håbrekke, viser til representantforslag i Dokument 8:41 S (2011–2012) fra stortingsrepresentantene Øyvind Håbrekke, Laila Dævøy, Rigmor Andersen Eide og Geir Jørgen Bekkevold om en pappastrategi for etablering av likeverdig foreldreskap, samt statsrådets svarbrev av 26. januar 2012, 27. mars 2012 og 24. april 2012 (vedlegg).

Komiteen er enig i at vi trenger en prinsipiell og bred diskusjon rundt temaet familieetablering. Både samfunnsutviklingen, den teknologiske utviklingen, den medisinske utviklingen og generelle holdningsendringer gir oss nye muligheter, men reiser også etiske spørsmål knyttet til reproduksjon, etablering av morskap, farskap og foreldreskap.

Komiteen viser til at folk nyter stadig større frihet til selv å velge samlivsform og familieform. Før 1972 var homofili forbudt ved lov i Norge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til at i 2008 fikk homofile og lesbiske rett til å gifte seg på samme måte som heterofile par.

Komiteen viser til at det at folk i større grad får velge hvem de vil tilbringe livet sitt med, er en ønsket politisk utvikling. Også muligheten til å avslutte et samliv er en viktig rettighet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til statsrådets svarbrev der det står:

«Prinsippet om barnets beste står sentralt i norsk lovgivning, og dette prinsippet medfører at barn må sikres et godt foreldreskap uavhengig av tilblivelsesmåte og seksuell orientering hos foreldrene. Forslagsstillerne synes imidlertid å mene at det utelukkende skal legges vekt på biologi eller eventuelt adopsjon når det gjelder dette foreldreskapet. Jeg mener det er en for snever tilnærming til dagens virkelighet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er glad for at statsråden er enig med forslagsstillerne i «at vi trenger en prinsipiell og bred diskusjon rundt temaet likeverdig foreldreskap og pappastrategi».

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener hensynet til barn, skal settes først, og konstaterer at hvis vi setter barna først, blir ikke det viktigste voksnes rettigheter, men voksnes ansvar. Dette medlem vil mobilisere voksne til ansvar for barn og gi menn et like stort ansvar for barn som kvinner har. Dette medlem ønsker med dette forslaget en ansvarsreform for voksne i barne-lovgivningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener at prinsippet om barns beste tilsier at barn må sikres et godt foreldreskap uavhengig av tilblivelsesmåte og seksuell orientering hos foreldrene. Disse medlemmer vil påpeke at representantforslaget ikke handler om frihet til å velge samlivsform eller om aksept for ulike familieformer. Disse medlemmer vil understreke at vår tids respekt for og anerkjennelse av ulike parforhold og familieformer er verdt å ta vare på.

Disse medlemmer viser til at forslaget om en pappastrategi for etablering av likeverdig foreldreskap handler om å sikre alle barn en trygg oppvekst og om å sikre alle foreldre likeverdig tilknytning til sine barn. Disse medlemmer viser til at statsråden i sitt svarbrev slår fast at «likestilt foreldreskap og en styrking av menns rolle og funksjon i samliv og omsorg for barn er viktige elementer i en helhetlig familiepolitikk». Statsråden ønsker å legge til rette for at utviklingen der fedre i større grad føler mer ansvar for alle sider av omsorgsrollen, kan fortsette. Disse medlemmer mener det er et grunnleggende paradoks at den åpenbare forskjellsbehandlingen av mor og far i lovverket og i praktiske ordninger, eksisterer side om side med ønsket om likebehandling og ansvarliggjøring.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at tydeligst illustreres forskjellsbehandlingen av ordningen med sæddonasjon og barne-

lovens § 4a som slår fast at et barn må ha en mor, men ikke en far. Dette medlem mener det er nødvendig med en modernisering av lovverket slik at fedre skal få samme ansvar for barn som kvinner alltid har hatt.

Dette medlem mener biologi og slektskap betyr svært mye for veldig mange, men at biologi ikke betyr alt. Det er enda viktigere at ungene har gode omsorgspersoner og en trygg oppvekst. Dette medlem mener mange adoptivfamilier og fosterfamilier er strålende eksempler på det.

Dette medlem mener samfunnsutviklingen viser at det i dag legges mer vekt på det biologiske foreldreskapet og ansvaret som følger med det. Dette medlem mener dette ikke minst kommer til uttrykk etter samlivsbrudd, hvor de fleste mødre og fedre i vår tid også etter et samlivsbrudd ønsker å ha regelmessig samvær og følge barna så tett som mulig.

2.1 Likestilling

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, deler forslagsstillernes oppfatning om at vi har en lang vei å gå før Norge er et likestilt samfunn.

Forslagsstillerne peker på vold i nære relasjoner, diskriminering i arbeidslivet og mangel på likelønn, men et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, kan ikke se at disse spørsmålene berøres i forslagene fra forslagsstiller.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil vise til den rød-grønne regjeringens satsing på familiepolitikk og likestilling de siste årene med utvidelse av foreldrepermisjon og fedrekvoten og full barnehagedekning. Flertallet mener regjeringen har gjort viktige grep som bidrar til mer likestilling på hjemmebane og i arbeidslivet.

Flertallet registrerer at forslagsstillerne bruker de rød-grønnes satsing på likestilling hjemme og på far som omsorgsperson som argument for flere av sine forslag. Flertallet understreker at de rød-grønne partienes familiepolitikk baserer seg på foreldre som omsorgspersoner, og ikke nødvendigvis bare som biologisk opphav.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil fremheve familiens betydning som grunnleggende byggesten i samfunnet og mener lovverket bør reflektere at mødre og fedre er likeverdige omsorgspersoner uavhengig av hvordan familien er sammensatt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre påpeker at det har vært bred politisk enighet om mye av arbeidet som er gjort for å styrke familien og fremme likestilling de siste årene, men mener samtidig at dagens ordning med fedrekvote ikke er rett vei å gå. Fordi familier er forskjellige har de også forskjellige behov, og familien avgjør derfor bedre enn staten hvordan permisjonstiden best fordeles mellom foreldrene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det i representantforslaget nevnes en rekke likestillingsutfordringer som må synliggjøres og løses, og at det når det gjelder foreldreskap, er et naturlig neste skritt i arbeidet for likestilling at menn og kvinner likestilles i ansvaret for barn de setter til verden.

Disse medlemmer mener lovverket må gi et tydelig signal om at man stiller de samme forventninger til menn som til kvinner med hensyn til ansvaret for barn.

Disse medlemmer mener at man samtidig må sikre at øvrige ordninger og velferdstjenester legges til rette for fedres deltakelse.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil derfor fremme forslag i tråd med dette, jf. forslagene i representantforslaget.

2.2 Likeverdig foreldreskap

Komiteen deler forslagsstillernes oppfatning om at foreldre bærer ansvaret for de barna de setter til verden.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at begge foreldre ansees å være like viktige for barnet i lys av et likestilt foreldreskap også etter samlivsbrudd. Disse medlemmer kan ikke se at dette er berørt av forslagsstiller. Disse medlemmer er av den oppfatning at det er til barnets beste med god og omfattende kontakt med begge foreldrene, og god kontakt med begge foreldre vil ofte være til barnets beste også etter et samlivsbrudd.

Disse medlemmer mener også det er viktig å fokusere på barns rettigheter når en diskuterer barns beste. Alle barn har rett til samvær med sine foreldre, og barnets rettigheter må bli retningsgivende i barne-loven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at for disse partier er familien et naturlig, verdifullt og grunnleggende element som utgjør viktige rammer for barns oppvekst og fremtid.

Disse medlemmer anser familien for å være en svært viktig tradisjons- og kulturbærer og mener familiens stilling i det norske samfunnet skal styrkes fremfor at det offentlige i stadig større grad ønsker å ta avgjørelser for familien.

Disse medlemmer mener det er et mål å arbeide for mer likestilte foreldre. Disse medlemmer ønsker et samfunn der alle voksne tar ansvar, både menn og kvinner. Lovverket skal ansvarliggjøre de voksne. Setter man barn til verden, tar man på seg et livslangt ansvar, og må stille opp.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at menn må ansvarliggjøres, og samfunnet må legge til rette for farsrollen i større grad enn i dag. Dette medlem mener både hensynet til barnets beste og kampen for likestilling, taler for lovendringer som juridisk likestiller kvinner og menn når det gjelder ansvaret for egne barn. Full juridisk likestilling mellom menn og kvinner må imidlertid også ledsages av andre tiltak som legger bedre til rette for fedres deltakelse. Dette gjelder både permisjonsordninger og praktiske forhold rundt foreldreskapet, samt styrket foreldreveiledning og holdningsfremmende tiltak i arbeidslivet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil peke på at foreldre har en unik rolle som omsorgspersoner og verdiformidlere i samfunnet. Disse medlemmer vil påpeke at staten aldri kan erstatte foreldrenes oppdrageransvar, og ser med glede at flere og flere fedre i dag tar et større selvstendig ansvar på eget initiativ. Disse medlemmer vil understreke at staten ikke bør regulere familien mer enn nødvendig.

2.2.1 Likestilling av ansvar i barneloven

Komiteen viser til forslag I om å fjerne pater est-prinsippet i barneloven.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til statsrådets svarbrev, side 3, der det står at:

«Spørsmålet om pater est-regelen bør oppheves eller endres er nettopp vurdert av Farskapsutvalget i NOU 2009: 5 Farskap og annen morskap. Utvalget foreslo i sin utredning å beholde regelen, og begrunnet dette med at regelen har dype retter i det norske samfunnet og har hatt alminnelig tilslutning her i landet over generasjoner.

Utvalget konkluderte med at det ikke burde foreslås endringer i dette. Spørsmålet har i ettertid vært på høring, og alle høringsinstanser med unntak av én støttet dette. En endring kan derfor ikke sies å ha støtte i høringen.

Jeg anser på denne bakgrunn spørsmålet tilstrekkelig utredet og kan ikke se at det er formålstjenelig å utrede dette nærmere.»

Flertallet deler statsrådets syn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at far bør defineres ut fra sitt forhold til barnet, ikke ut fra forholdet til barnets mor. Disse medlemmer foreslår derfor å fjerne pater est-regelen. Disse medlemmer mener det er fornuftig fordi det gjør at også gifte menn blir far i kraft av en direkte relasjon til barnet, ikke fordi han er gift med barnets mor. Disse medlemmer mener en slik endring bør iverksettes på en enkel måte, ved at også de menn som blir fedre innenfor ekteskap, må signere et papir på fødeavdelingen, akkurat slik andre fedre i dag gjør. Disse medlemmer mener en slik endring styrker relasjonen far/barn og tydeliggjør menns ansvar.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne pater est-prinsippet i barneloven.»

Komiteen viser til forslag II:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av §§ 4 og 9, samt øvrige relevante paragrafer i barnelova, slik at far og farsansvaret tillegges samme betydning som mor og morsansvaret.»

Komiteen viser til at barneloven er en generell lov som skal sikre barns rett til omsorgspersoner og en trygg oppvekst. Barneloven gjelder for alle barn, både de som har en mor og en far, de som har en mor og en medmor, de som har foreldre som ikke bor sammen og for barn som kun har én forelder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er av den oppfatning at et barn får den beste oppveksten ved å vokse opp med foreldre av ulikt kjønn, og ønsker å begrense homofiles adgang til adopsjon. Disse medlemmer mener i lys av dette at de lovendringer som ble gjort i Innst. O. nr. 63 (2007–2008) må evalueres, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere virkningene av lovendringene som ble vedtatt i Innst. O. nr. 63 (2007–2008) og legge dette frem for Stortinget i egen sak.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at dilemmaet som pekes på i representantforslaget, er det at mors ansvar for egne barn

er tilnærmet absolutt i barneloven, mens farsansvaret er mer betinget. § 4 slår fast at:

«Eit barn kan ikkje ha både ein far og ei medmor».

Dette medlem viser til at barneloven bygger på at barnet så langt det er mulig må ha en mor, men trenger ikke en far.

Dette medlem mener § 4 og øvrige relevante paragrafer i barneloven bør endres, slik at det tydeliggjøres at farskapet er like viktig som morskapet, og at fars ansvar for eget barn er ubetinget og selvsagt.

Dette medlem mener utviklingen med fars økende deltakelse i barnets oppvekst må understøttes videre, og at dette må skje ved å legge bedre til rette og ved å tydeliggjøre at ansvaret er like stort for mødre og fedre. Dette medlem vil understreke fars betydning for barna og mener det er nødvendig å fjerne dagens nedtoning av fars status i lovverket som slår fast at barn ikke trenger fedre.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av §§ 4 og 9, samt øvrige relevante paragrafer i barneloven, slik at far og farsansvaret tillegges samme betydning som mor og morsansvaret.»

2.2.2 Bioteknologi, foreldreskap og menneskesyn

Komiteen viser til den forestående revideringen av bioteknologiloven, og at flere av problemstillingene forslagsstillerne berører vil bli drøftet der.

Komiteen viser til forslag III:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av bioteknologiloven slik at tilbudet med sæddonasjon fra fremmed donor over tid avvikles.»

Komiteen viser til at anonym sæddonasjon ikke lenger er lov i Norge, og at donoren må samtykke til at navnet registreres i donorregisteret. Barnet har rett til å bli opplyst om sædgivers identitet ved fylte 18 år.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til at ordningen med sæddonasjon har eksistert i Norge i lang tid, og at ordningen fungerer bra for dem som benytter seg av den. Flertallet ønsker ikke en avvikling av ordningen.

Flertallet viser til at forslagsstillerne i forslaget skriver følgende:

«Kan man forvente assistanse fra helsevesenet for å få barn? Gjelder dette alle eller bare noen? Kan

man stille kvalitetskrav til produktet av denne tjenesten som til andre tjenester?»

Flertallet tar avstand fra å omtale barn som er unnfanget ved sæddonasjon som produkter. Flertallet vil advare mot en slik omtale av barn og medmennesker.

Ny teknologi gir nye muligheter, men reiser også vanskelige etiske dilemmaer. For flertallet er det en grunnleggende forutsetning at de barna som bor i landet skal være ivaretatt på en god måte, også juridisk.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti bemerker at den nevnte setningen og produktbetegnelsen, slik det fremgår av sammenhengen i representantforslaget, er et uttrykk for en bekymring for en mulig tingliggjøring av barn, hvis teknikk settes foran etikk. Dette medlem imøteser at også regjeringspartienes merknader reflekterer omkring en slik utvikling.

Dette medlem mener at også adgangen til sæddonasjon fra fremmed donor viser at lovverket i dag legger til grunn at menn har et betinget ansvar for egne barn, mens mødres ansvar tillegges større vekt.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av bioteknologiloven slik at tilbudet om sæddonasjon fra fremmed donor over tid avvikles.»

Dette medlem viser til at med begrepet «sæddonasjon fra fremmed donor» menes sæddonasjon fra en giver som ikke er del av paret. Dette medlem vil understreke at alle par som er i gang med prosesser med assistert befruktning med donorsæd, bør få fullføre disse prosessene som planlagt. Dette medlem vil også understreke at det legges til grunn at foreldreskap som er opprettet med utgangspunkt i eksisterende lov, består. Dette medlem vil videre understreke at spørsmålet om sæddonasjon er et spørsmål om regulering av assistert befruktning, og ikke et spørsmål om anerkjennelse av familieformer eller om anerkjennelse av barn. Alle mennesker er like velkomne og like mye verdt uansett hvordan vi har kommet til verden. De aller fleste mener noen etiske grenser for assistert befruktning bør gjelde, selv om det innebærer at staten ikke benytter alle tilgjengelige tekniske muligheter til å sikre alle voksne et barn. Dette medlem viser til at alle partier begrenser ufrivillig barnløses adgang til å få unger. Spørsmålet er hvor grensen går.

Dette medlem mener ansvaret ved å sette et barn til verden bør være like stort for kvinner og menn. Dette medlem ønsker å likestille farsansvar med morsansvar. Fars arveanlegg er ikke mindre viktige eller mindre verdt enn mors.

Dette medlem mener ordningen med sæddonasjon ikke er i tråd med det moderne synet på menn, farskap og ansvar. Dette medlem vil peke på at ordningen med sæddonasjon, hvor menn oppfordres til å gi bort sine arveanlegg, er dokumentert brukt i Norge siden 1930-tallet, og at ordningen således er blitt etablert i en helt annen tid, med helt andre holdninger til menn, farskap og ansvar.

Dette medlem viser videre til at en sædgiver i dag kan være opphav til opptil åtte barn, uten å ha noen juridiske eller økonomiske forpliktelser overfor barna. Donorbarn har heller ikke juridiske rettigheter overfor sitt opphav. Barnet har rett til opplysninger om sædgivers identitet ved fylte 18 år. Barnekonvensjonens bestemmelse om barnets rett til å kjenne sitt genetiske opphav oppfylles således først, paradoksalt nok, etter at barndommen er over.

Dette medlem mener at praksisen med bruk av donorsæd ved assistert befruktning på sikt bør avvikles.

Dette medlem viser til at tilbudet om sæddonasjon har utløst en diskusjon om hvem som har eller ikke har rett til tilgang på sæddonasjon ved assistert befruktning. Tilbudet har over lang tid vært tilgjengelig for heterofile par som ikke kan bruke egen sæd. I 2008 ble det vedtatt at også lesbiske par skal få tilgang på dette. Et viktig argument i debatten var at disse diskrimineres i forhold til heterofile par så lenge de ikke får tilgang til sæddonasjon og assistert befruktning.

Det har i ettertid også blitt hevdet at enslige kvinner nå blir diskriminert siden de ikke har tilgang til assistert befruktning ved sæddonasjon. Dette synet innebærer med andre ord at alle kvinner i utgangspunktet har krav på å kunne få barn ved statens hjelp, bare i kraft av å være en voksen kvinnelig borger.

Dette medlem mener dette illustrerer at tilbudet om sæddonasjon har utløst en rettighetstenkning som utfordrer samfunnets syn på barn og menneskesynet. Dette medlem stiller spørsmålet om dette også i neste omgang vil medvirke til at det i større grad stilles kvalitetskrav i form av at man i mindre grad aksepterer barn med sykdom og ulike former for funksjonsnedsettelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti merker seg at det i debatten om surrogati argumenteres med at dette bare er en forlengelse av tilbudet om assistert befruktning, altså at andres tilgang til en tjeneste skal gi grunn til å ta nye skritt.

Disse medlemmer understreker at utviklingen viser behovet for en tydeligere gjennomtenkning av vårt syn på foreldreskap, morskap og farskap, synet på likeverd og synet på barn. Disse med-

lemmer mener en slik gjennomgang vil øke mulighetene for gode veivalg i grunnleggende spørsmål.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener avveiningene knyttet til avgrensning av tilbudet om assistert befruktning må ta utgangspunkt i etiske vurderinger og prinsipielle betraktninger, der barns behov og rettigheter er det viktigste. Dette medlem vil advare mot at dette området blir gjenstand for en rettighetstenkning der voksnes ønsker får hovedoppmærksomhet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener familien er en grunnleggende enhet i samfunnet. Disse medlemmer mener det er viktig å verne om familien som en selvstendig enhet som eksisterer uavhengig av staten.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at en utvikling der familien forstås uavhengig av slektskap, men i stadig større grad som resultat av adopsjon og donasjon av arveanlegg, vil innebære at det er staten som i økende grad konstituerer familierelasjoner gjennom lover og vedtak. Det reiser spørsmålet om familien lever på delegert myndighet fra staten. Dette medlem vil understreke at familiens autonomi og uavhengighet er en grunnleggende del av vår samfunnsforståelse.

2.2.3 *Lov om adopsjon – Rett til mor og far*

Komiteen viser til forslag IV:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre adopsjonsloven slik at adopterte barn sikres rett til en mor og en far.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, forstår forslaget slik at forslagsstillerne ønsker å hindre enslige og lesbiske og homofile par adgang til å søke adopsjon.

Flertallet viser til Innst. O. nr. 63 (2007–2008) om lov om endringer i ekteskapsloven, barne-lova, adopsjonsloven, bioteknologiloven mv. (felles ekteskapslov for heterofile og homofile par) der spørsmålet om likekjønnede pars rett til å søke adopsjon er behandlet grundig.

Flertallet mener det ikke er grunn til å hevde at homofile og lesbiske er mindre egnet til å være omsorgspersoner enn andre, og kan ikke se noen grunn til å diskriminere dem i lovverket, slik forslagsstillerne foreslår. Flertallet viser til at blant andre Barneombudet anbefalte dagens bestemmelser om homofile og lesbiskes rett til å søke adopsjon, i sin høringsuttalelse til ekteskapsloven.

Flertallet mener at enslige skal ha rett til å søke adopsjon, og viser til statsrådens svarbrev der det står:

«Regjeringen mener det er bra at enslige kan godkjennes som adopsjonsforeldre. Dette synes gjenspeiles også i den reviderte europeiske konvensjon om adopsjon av barn, som forutsetter at det skal være en adgang for enslige til å adoptere barn.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er av den oppfatning at et barn får den beste oppveksten ved å vokse opp med foreldre av ulikt kjønn, og ønsker å begrense homofiles adgang til adopsjon. Disse medlemmer mener i lys av dette at de lovendringer som ble gjort i Innst. O. nr. 63 (2007–2008) må evalueres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener at man kan være like god forelder og gi barn en like god oppvekst uansett om man er i parforhold, homofil, heterofil eller enslig. Disse medlemmer mener alle bør ha det samme ansvaret når de setter barn til verden, uansett om du er mann eller kvinne, homofil eller heterofil. Å være homofil eller heterofil gjør deg ikke til en bedre eller dårligere forelder. Alle bør ta ansvar når man setter barn til verden. Disse medlemmer viser til at barn vokser opp i ulike familier, og et barn som lever i en familie med en forelder kan ha en like god oppvekst som et annet barn som vokser opp med en mor og en far. Ulike hendelser i livets gang kan føre til at barn bare har en forelder.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener imidlertid at det er myndighetenes ansvar å legge til rette for mest mulig optimale oppvekstforhold for barn som adopteres, og at dette innebærer rett til en mor og en far. Dette medlem mener at barnelovgivningen må ta utgangspunkt i barnets behov og rettigheter, og ikke voksnes ønske om barn.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre adopsjonsloven slik at adopterte barn sikres rett til en far og en mor.»

Dette medlem viser til at det vil kunne oppstå situasjoner, for eksempel hvor begge foreldrene dør, og hvor de nærmeste med tilknytning til barnet kan være en enslig eller et likekjønnet par, der det vil være naturlig å åpne for unntak.

2.2.4 *Permisjon, stønad og praktiske forhold*

Komiteen viser til forslag V:

«Stortinget ber regjeringen presisere mandatet til likestillingsutvalget, slik at utvalget bes om å gå gjennom lovverket, med sikte på å likestille menn og kvinners ansvar for barn.»

Komiteen viser til statsrådens svarbrev, der det står:

«På grunn av at utvalget skal levere en omfattende utredning høsten 2012, og allerede innenfor utvalgets oppnevningsperiode har levert en delutredning, ønsker ikke regjeringen å belaste utvalget med ytterligere oppdrag.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser også til den rød-grønne regjeringens omfattende innsats på dette området. Siden 2005 har de rød-grønne utvidet foreldrepermisjonen med 4 uker til 47 uker dersom foreldrene velger 100 prosent dekning, og utvidet fedrekvoten fra 5 uker til 12 uker. Flertallet viser også til Prop. 64 L (2011–2012) om tredelingen av foreldrepermisjonen. Flertallet mener at barnehagereformen også er en likestillingsreform, som gjør det mulig for kvinner og småbarnsforeldre å kombinere yrkesliv med det å få barn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre synes det er viktig at samfunnet gjennom foreldrepermisjonsordningen legger til rette for at foreldre kan være sammen med barnet. Fordi alle familier er unike, mener imidlertid disse medlemmer at familien selv er bedre skikket enn staten til å vite hvordan permisjonstiden skal deles mellom foreldrene. Disse medlemmer mener derfor foreldrene selv må få retten til å bestemme hvordan foreldrepermisjonen skal tas ut.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er behov for en bred gjennomgang av lovverket, med sikte på å likestille menn og kvinners ansvar for barn. Disse medlemmer registrerer at statsråden mener dette verkan kan eller bør gjennomføres av Likestillingsutvalget.

Disse medlemmer mener det uansett er behov for en slik gjennomgang, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte sikre at det gjennomføres en bred gjennomgang av lovverket, med sikte på å likestille menn og kvinners ansvar for barn.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti er enig i at fedrekvoten er et viktig virkemiddel for at alle mødre og fedre får mulighet til å ta en del av foreldrepermisjonen, og at barn dermed skal få tilbringe mer tid sammen med sine fedre. Fedrekvoten bidrar fortsatt til økt likestilling i samfunnet, og dette er et gode for barn, menn, kvinner, familier og for samfunnet for øvrig. Dette medlem mener det fortsatt er behov for fedrekvoten. Dette medlem frykter imidlertid at regjeringens tredeling med 12 uker forbeholdt hver av foreldrene og kun 20/30 uker til valgfri fordeling, kan gi for lite rom for fleksible løsninger for familiene. Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti ønsker en foreldrepermisjon på 68 uker der 10 uker er forbeholdt hver av foreldrene.

Komiteen viser til forslag VI:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en egen sak om hvordan farsansvaret kan sikres og styrkes ytterligere, og der følgende elementer vurderes:

- hvordan alle foreldre kan sikres selvstendige rettigheter til uttak av foreldrepermisjon
- gi alle fedre rett til omsorgspermisjon med lønn i to uker etter fødsels/omsorgsovertakelse
- om begge foreldre kan innkalles til kontroller på helsestasjonen
- om begge foreldre kan motta utbetaling av barnetrygd
- å endre rutinene for kontakt mellom barnehage/skole og foreldrene ved at begge foreldre inviteres til foreldresamtaler og –møter, og at det blir en hovedregel med rutinemessig vekslings mellom kontakt med mor og far ved sykdom
- styrke tilbudet om foreldreveiledning over hele landet, inkludert rådgivning og meglingsrettet mot foreldre etter samlivsbrudd
- ta initiativ til et samarbeid med arbeidslivsorganisasjonene med fokus på holdninger i arbeidslivet til fedres og mødres likeverdige ansvar.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til Meld. St. 6 (2010–2011) Likestilling for likelønn der regjeringen varsler at en vil vurdere endringer i uttaksmuligheter for de gruppene med fedre som i dag er forhindret fra å ta ut foreldrepenger. Dette gjelder fedre i familier der mor er i aktivitet og orienterer seg mot yrkeslivet, men ikke har mulighet til å tilpasse seg lovens aktivitetskrav.

Flertallet viser til at alle fedre har lovfestet rett til to ukers omsorgspermisjon ved fødsel. Lønnskompensasjon under fraværet beror i dag på avtale med arbeidsgiver. Forslag om rett til betalt omsorgspermisjon har vært på høring.

Vedrørende forslaget om barnetrygd viser flertallet til statsrådets svarbrev:

«Automatisk tilståelse av barnetrygd forutsetter at en av foreldrene legges inn som forventet mottaker.

Det er altså praktiske hensyn bak ordningen. Foreldre kan velge at far skal motta barnetrygden dersom de ønsker det.»

Vedrørende forslaget om foreldrekontakt mellom barnehage/skole vil flertallet vise til St.meld. nr. 41 (2008–2009) Kvalitet i barnehagen der det fremheves at mødre og fedre utgjør en viktig ressurs for utviklingen av og kvaliteten på barnehagetilbudet lokalt og nasjonalt. Foreldre har rett til medvirkning, og barnehagens ledelse har ansvar for å invitere foreldre til å delta aktivt i planleggingen og vurderingen av barnehagens kvalitet og innhold. Personalet i barnehagen har ansvar for å invitere foreldrene til medvirkning. I den samme meldingen foreslås det derfor å sende på høring et forslag om at barnehagen skal tilby minst to foreldresamtaler per år, noe som vil omfatte både mor og far. I de tilfellene der foreldrene bor fra hverandre, vil utgangspunktet være det samme som for tilfellene ovenfor, men det vil da være barneloven som regulerer kontakten mellom barnehage og foreldre.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener derfor at det ikke er behov for innføring av sentrale retningslinjer for hvordan kontakt mellom barnehage og foreldre bør foregå i praksis. Dette flertallet forutsetter at barnehagen tar ansvar for å finne gode løsninger i hvert enkelt tilfelle ut fra hensynet til barnets beste.

Vedrørende forslag om foreldreveiledning, vil komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, vise til statsrådets svarbrev der det står:

«Jeg er enig i at foreldreveiledning er et viktig og betryggende tiltak. Regjeringen har derfor gjennom årene gitt betydelig støtte til kursene, og jeg håper kommunene vil fortsette å prioritere dette i framtiden.»

Vedrørende forslag om samarbeid mellom arbeidslivsorganisasjonene vil flertallet vise til handlingsplanen for likestilling, der ett av tiltakene er å etablere en møteplass for likestilling i arbeidslivet der Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og partene i arbeidslivet kan samarbeide om konkrete praktiske tiltak.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er behov for at Stortinget behandler en helhetlig sak om hvordan farsansvaret kan sikres og styrkes ytterligere gjennom endring av permisjonsregler, stønader og andre praktiske forhold.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen i likelønnsmeldingen varslet vurdering av endringer som sikrer flere fedre foreldrepermisjon. Dette medlem mener det er viktig at flest mulig foreldre kan ta ut foreldrepermisjon. Dette medlem ser fram til at regjeringen konkluderer og legger sine forslag fram for Stortinget.

Dette medlem viser til at spørsmålet om rett til betalt omsorgspermisjon har vært på høring. Dette medlem mener det er viktig at alle fedre får mulighet til å tilbringe tid med barn og mor disse dagene, og mener derfor alle fedre bør ha rett til to ukers lønnet permisjon ved fødsel eller omsorgsovertakelse. Dette medlem ser fram til at regjeringen konkluderer og legger sine forslag fram for Stortinget.

Dette medlem forstår at det er praktiske hensyn bak ordningen med automatisk tilståelse av barnetrygd og at skolen/barnehagen må ta ansvar for å finne gode rutiner for kontakt med foreldre/foresatte i de enkelte tilfeller. Dette medlem mener imidlertid det er viktig å være bevisst på at myndighetene gjennom en rekke tjenester og ordninger sender ut signaler om betydningen av foreldreansvar og forventningene til henholdsvis mødre og fedre, og dette medlem ønsker sterkere markeringer av at man forventer involvering fra både mor og far, og at dette slås tydelig fast som et politisk mål.

Dette medlem vil også understreke behovet for ytterligere styrking av familievernet og foreldreveiledningstilbudet. Dette medlem mener foreldrekursene bør prioriteres høyere og at foreldre i alle landets kommuner bør tilbys foreldreveiledning og aktivt opplyses om tilbudet. Dette medlem mener familievernet må gis rammer som gir kapasitet og kompetanse på rådgivning og megling, i tillegg til forebyggende arbeid, terapi, kurs osv.

Dette medlem viser til at statsråden i sitt svarbrev informerer om at det er avholdt et første møte mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og partene i arbeidslivet om konkrete, praktiske tiltak for mer likestilling i arbeidslivet. Dette medlem vil gi statsråden ros for dette arbeidet. Dette medlem mener at det er nødvendig med effektivt, holdningsskapende arbeid og tiltak overfor arbeidslivet dersom man skal lykkes med å etablere likeverdig foreldreskap mellom kvinner og menn. Arbeidslivet har en nøkkelrolle når det gjelder mulighet til å tilpasse arbeidet til familielivet. Det er avgjørende at arbeidslivet tilpasses familielivet og ikke omvendt. Dette medlem mener det er behov for ytterligere tiltak som stimulerer arbeidsgivere til å ha en personalpolitikk med bevisste strategier for permisjonstakere og arbeidstakere med barn, samt tiltak for å styrke informasjonen om arbeidstakernes

rettigheter i folketrygdloven, arbeidsmiljøloven og likestillingsloven som på ulike måter sikrer retten til å tilpasse arbeid og familieliv. Det er viktig at disse rettighetene faktisk er kjent og brukes i alle bransjer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en egen sak om hvordan farsansvaret kan sikres og styrkes ytterligere, og der følgende elementer vurderes:

- hvordan alle foreldre kan sikres selvstendige rettigheter til uttak av foreldrepermisjon
- gjøre det mulig for alle fedre å ta ut permisjon med lønn i 2 uker etter fødsel/omsorgsovertakelse
- sikre at begge foreldre kan innkalles til kontroller på helsestasjonen
- sikre at begge foreldre kan motta utbetaling av barnetrygd
- sikre at rutinene for kontakt mellom barnehage/skole og foreldre sørger for at begge foreldrene inviteres til foreldresamtaler og møter
- styrke tilbudet om foreldreveiledning over hele landet, inkludert rådgivning og megling rettet mot foreldre etter samlivsbrudd
- videreføre samarbeidet med arbeidslivsorganisasjonene med vekt på holdninger i arbeidslivet til fedres og mødres likeverdige ansvar»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen på egnet måte sikre at det gjennomføres en bred gjennomgang av lovverket, med sikte på å likestille menn og kvinners ansvar for barn.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme en egen sak om hvordan farsansvaret kan sikres og styrkes ytterligere, og der følgende elementer vurderes:

- hvordan alle foreldre kan sikres selvstendige rettigheter til uttak av foreldrepermisjon
- gjøre det mulig for alle fedre å ta ut permisjon med lønn i 2 uker etter fødsel/omsorgsovertakelse
- sikre at begge foreldre kan innkalles til kontroller på helsestasjonen

- sikre at begge foreldre kan motta utbetaling av barnetrygd
- sikre at rutinene for kontakt mellom barnehage/skole og foreldre sørger for at begge foreldrene inviteres til foreldresamtaler og møter
- styrke tilbudet om foreldreveiledning over hele landet, inkludert rådgivning og megling rettet mot foreldre etter samlivsbrudd
- videreføre samarbeidet med arbeidslivsorganisasjonene med vekt på holdninger i arbeidslivet til fedres og mødres likeverdige ansvar

Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne pater est-prinsippet i barneloven.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen evaluere virkningene av lovendringene som ble vedtatt i Innst. O. nr. 63 (2007–2008) og legge dette frem for Stortinget i egen sak.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av §§ 4 og 9, samt øvrige relevante paragra-

fer i barneloven, slik at far og farsansvaret tillegges samme betydning som mor og morsansvaret.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre adopsjonsloven slik at adopterte barn sikres rett til en far og en mor.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av bioteknologiloven slik at tilbudet om sæddonasjon fra fremmed donor over tid avvikles.

4. Komiteens tilråding

Tilrådingen fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen viser til representantforslaget og til sine merknader og rå Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:41 S (2011–2012) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Øyvind Håbrekke, Laila Dāvøy, Rigmor Andersen Eide og Geir Jørgen Bekkevold om en pappastrategi for etablering av likeverdig foreldreskap – bifalles ikke.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 26. april 2012

Gunn Karin Gjøl

leder

Solveig Horne

ordfører

Vedlegg 1**Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 26. januar 2012****Dokument 8:41 S (2011-2012) Representantforslag om en pappastrategi for etablering av likeverdige foreldreskap**

Jeg viser til brev fra familie- og kulturkomiteen av 21. desember 2011, vedlagt representantforslag fra stortingsrepresentantene Øyvind Håbrekke, Laila Dāvøy, Rigmor Andersen Eide og Geir Jørgen Bekkevold om en pappastrategi for etablering av likeverdige foreldreskap.

Innledning

Friheten til å velge mellom ulike samlivsformer og familieetableringer har endret seg svært mye de siste tiårene – fra forbudet mot å leve sammen uten å være gift til å ha samme rett til å gifte seg, uansett seksuell orientering. Det er nå like rettigheter for barn, uavhengig av om foreldrene er gift eller samboere. Lesbiske par har fått samme rett til å bli vurdert for assistert befruktning som heterofile par. Ekteskap er ikke lenger per definisjon mellom mann og kvinne. Skilsmissetallene er høye, men det sier også noe om friheten til å velge seg ut av et samlivsforhold som ikke fungerer. Det er ikke lenger stigmatiserende å være skilt, eller ikke bo fast sammen med barna etter samlivsbrudd. Flere foreldre avtaler delt bosted for barna etter samlivsbrudd i dag enn for bare noen år tilbake. Formell diskriminering av lesbiske og homofile har opphørt, og homofiles rettigheter som foreldre er blitt styrket. Familiekonstellasjonene er etter hvert mangfoldige og omfatter gjerne både mine, dine og våre barn, eller bare mor/barn eller far/barn. Mye av dette er resultat av aktive politiske valg, og familiepolitikken må innrettes slik at den ivaretar denne bredden.

Samfunnsutviklingen, den teknologiske utviklingen og den medisinske utviklingen, politiske endringer og holdningsendringer gir oss nye muligheter, men reiser også etiske spørsmål knyttet til reproduksjon, etablering av morskap, farskap og foreldreskap. Debatten rundt barn født av surrogatmor er et eksempel på nye problemstillinger som har oppstått. Jeg er derfor enig med forslagsstillerne at vi trenger en prinsipiell og bred diskusjon rundt temaet likeverdige foreldreskap og pappastrategi.

Utgangspunktet må være at de som har satt barn til verden har et ansvar for å sørge for at barna blir ivaretatt på en best mulig måte. Ønsket om å bli foreldre er en sterk drivkraft for mange.

Prinsippet om barnets beste står sentralt i norsk lovgivning, og dette prinsippet medfører at barn må sikres et godt foreldreskap uavhengig av tilblivelsesmåte og seksuell orientering hos foreldrene. Forslagsstillerne synes imidlertid å mene at det utelukkende skal legges vekt på biologi eller eventuelt adopsjon når det gjelder dette foreldreskapet. Jeg mener det er en for snever tilnærming til dagens virkelighet. Jeg minner om at Stortinget har vedtatt endringer i lovverket Ot.prp. nr. 33 (2007-2008) *Om lov om endringer i ekteskapsloven, barnelova adopsjonsloven, bioteknologiloven mv (felles ekteskapslov for heterofile og homofile par)*, der det ble lagt avgjørende vekt på barnets behov for trygge juridiske rammer og likebehandling av barnegrupper ved innføring av nye bestemmelser i blant annet barneloven, som forslagsstillerne nå ønsker å endre.

Regjeringen har som mål å gi kvinner og menn samme reelle muligheter. Likestillingsarbeidet må skje både i arbeidslivet og i hjemmet. Regjeringen arbeider for å legge til rette for at kvinner som ønsker det skal kunne delta i større grad i arbeidsliv og politikk. Samtidig arbeides det for at menn i større grad kan bruke tid hjemme og med sine barn, slik de fleste ønsker. Som det er vist til i St.meld. nr. 8 (2008-2009) *Om menn, mannsroller og likestilling*, synes en likestilt praksis i hjemmet og familien å bidra til mer robuste samliv og redusere risikoen for samlivsbrudd. Derfor er likestilt foreldreskap og en styrking av menns rolle og funksjon i samliv og omsorg for barn viktige elementer i en helhetlig familiepolitikk.

Farsrollen er i endring og de fleste småbarnsforeldre er i dag mer opptatt av å delta i omsorgen for barna på en bredere måte enn tidligere. Vi ser en utvikling fra en farsrolle med hovedvekt på å være økonomisk forsørger til i større grad å føle mer ansvar for alle sider av omsorgsrollen. Dette er en positiv og villet utvikling, og jeg ønsker å legge til rette for at denne utviklingen kan fortsette. Jeg viser i denne forbindelse til Meld. St. 6 (2010-2011) *Likestilling for likelønn*, og *Likestilling 2014 – Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene*. I sistnevnte handlingsplan er det gitt en mest mulig samlet framstilling av politiske mål, strategier og tiltak for likestilling mellom kjønnene. Planen skal være et hjelpemiddel for å gjennomføre og videreutvikle likestillingspolitikken i årene framover, samt bidra til god diskusjon om likestilling og økt engasjement blant både kvinner og menn. Dette er viktig. Menn og kvinner som lever i likestilte parforhold og

i hovedsak deler likt på husarbeid eller omsorg for barn, oppgir å ha høyere livskvalitet enn andre. Det er også mindre vold i familier med likestilte foreldre. Likestilling i samlivet innebærer at partene har et felles ansvar for å utvikle parforholdet i tråd med begge parter ønske og behov, og for å forebygge og løse konflikter slik at begge parter og eventuelle barn får sine behov ivaretatt på en god måte.

Foreldre som deler foreldrepermisjonen får flere barn og bryter samlivet sjeldnere enn andre. Fedre som har vært alene hjemme med barn under foreldrepermisjonen følger dem opp bedre enn fedre som ikke har hatt aleneansvaret for barnet under foreldrepermisjonen. Dessuten bruker fedre som tar ut fedrekvoten mindre tid på jobb også når barna blir eldre. Fars permisjon påvirker videre mors lønnsutvikling – mors framtidige lønn øker for hver måned far tar permisjon.

Økt satsing på likestilling mellom kjønnene i familie- og arbeidslivet er med andre ord en "vinn-vinn" situasjon – det er samfunnsøkonomisk lønnsomt, samtidig som det bidrar til stabile og varige samliv til beste for både voksne og barn.

Merknader til de enkelte forslagene

Forslag I: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne pater est – prinsippet i barnelova.

Pater est-regelen er sentral i familieretten i de fleste land i verden, og innebærer at morens ektefelle antas uten videre å være far til barna hun føder.

Spørsmålet om pater est-regelen bør oppheves eller endres er nettopp vurdert av Farskapsutvalget i NOU 2009: 5 *Farskap og annen morskap*. Utvalget foreslo i sin utredning å beholde regelen, og begrunnet dette med at regelen har dype røtter i det norske samfunnet og har hatt alminnelig tilslutning her i landet over generasjoner. Utvalget konkluderte med at det ikke burde foreslås endringer i dette. Spørsmålet har i ettertid vært på høring, og alle høringsinstanser med unntak av én støttet dette. En endring kan derfor ikke sies å ha støtte i høringen.

Jeg anser på denne bakgrunn spørsmålet tilstrekkelig utredet og kan ikke se at det er formålstjenelig å utrede dette nærmere.

Forslag II: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av §§ 4 og 9, samt øvrige relevante paragrafer i barnelova, slik at far og farsansvaret tillegges samme betydning som mor og morsansvaret.

Forslagsstillerne viser til at Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) fastslår at det er en menneskerett å kjenne sin mor og far. Videre slår FNs barnekonvensjon (BK) fast at barn har rett til å kjenne sine foreldre – barnet skal registreres umiddelbart etter fødselen og skal fra fødselen ha rett til et

navn, rett til å erverve et statsborgerskap, og så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem.

Jeg forstår forslaget dit hen at representantene mener sæddonasjonsordningen utgjør en adgang til å fraskrive seg ansvar og rettigheter i forhold til egne barn, og at dette blir feil fordi ansvaret ved å sette barn til verden bør være like stort for kvinner og menn.

Forslagsstillerne viser til at en sædgiver i dag kan være opphav til åtte barn, uten å ha noen juridiske eller økonomiske forpliktelser overfor barna. Donorbarn har heller ikke juridiske rettigheter overfor sitt opphav. Både adgangen til sæddonasjon fra fremmed donor og barnelova § 4 viser at lovverket i dag legger til grunn at menn har et betinget ansvar for egne barn, mens mødres ansvar tillegges større vekt. Representantene mener barneloven § 9 illustrerer dette. Etter første ledd framgår det at "Dersom ein mann blir utpekt som far etter DNA-analyse, skal dom seiest for at han er faren", mens det etter femte ledd følger at "Sædgiveren kan ikkje dømast til far.". Forslagsstillerne ønsker å likestille farsansvar med morsansvar. Fars arveanlegg er ikke mindre viktig eller mindre verdtt enn mors.

Barneloven er en generell lov om barn og foreldre. Barneloven gjelder for så vel de barn som har en mor og en far og de som har en mor og en medmor, enten de bor sammen eller ikke, og for de barna som har kun én forelder. Barneloven skal legge til rette for at barnets beste skal gjelde uansett hvilken familieforn barnet vokser opp i. Hensynet til barnets beste er et overordnet hensyn både ved utforming og ved tolking og anvendelse av prinsippene for etablering og endring av foreldreskap. Spørsmålet om hvem som er barnets far eller mor er avgjørende i en rekke rettslige sammenhenger, og det rettslige foreldreskap for et barn bør sikres så tidlig som mulig.

Reglene i barnelovens kapittel 2 om hvem som er mor, far eller medmor til barnet, er prosessuelle regler for etablering av foreldreskap og utløser ikke i seg selv rettigheter og plikter for foreldre-barn forholdet. Bestemmelsen om at sæddonor ikke kan dømmes til far, kom inn i barneloven i forbindelse med lov 12. juni 1987 nr. 68 om kunstig befruktning. Bakgrunnen var å skape familierettslig klarhet for de barn som blir født etter kunstig inseminasjon, se Ot.prp. nr. 25 (1986-87). Ettersom vi ikke lenger tillater anonym sæddonasjon i Norge, må imidlertid donoren samtykke i at navnet registreres i donorregisteret. Barnet har rett til å bli opplyst om sædgivers identitet ved fylte 18 år.

Når foreldreskapet er etablert, følger de nærmere rettigheter og plikter i forholdet mellom foreldre og barn av barnelovens øvrige bestemmelser om foreldresansvar, bosted, samvær og forsøringsplikt.

Bestemmelsene differensierer ikke mellom mors ansvar og fars ansvar, men fokuserer på ansvaret som hviler på begge foreldrene i kraft av det å være forelder. Loven er tydelig på dette. Forhold som er av betydning for rekkevidden av foreldrenes ansvar og rettigheter, er i hvilken rolle man opptrer som forelder, for eksempel er avgjørelsesmyndigheten forskjellig ettersom en er bosteds- eller samværsforelder. Det er etter mitt syn ikke behov for å endre loven på en slik måte som representantene foreslår.

Jeg viser for øvrig til at barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, bosted og samvær, nylig er gjennomgått av Barnelovutvalget i et perspektiv der begge foreldre anses å være like viktige for barnet i NOU 2008:9 *Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*, jf. Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) *Om lov om endringer i barnelova mv (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.)*. Stortinget vedtok endringer i loven med hovedmålsetting å styrke det likeverdige foreldreskapet.

I 2008 ble ekteskapsloven endret. Formålet var å åpne for ekteskap mellom to av samme kjønn, med samme rettigheter som ekteskap mellom to av motsatt kjønn. Som en konsekvens av dette ble det i Ot.prp. nr. 33 (2007-2008) *Om lov om endringer i ekteskapsloven, barnelova, adopsjonsloven, bioteknologiloven mv. (felles ekteskapslov for heterofile og homofile par)* foreslått at sæddonasjon og assistert befruktning også skulle tilbys lesbiske par som er gift eller er samboer i ekteskapslignende forhold. Stortingets flertall sluttet seg til dette. I proposisjonen ble det vist til at det er ingen påvist forskjell mellom barn oppvokst i likekjønnspar og barn som har vokst opp i heterofile familier. Det er ingen forskjell i barnas evne til å få eller beholde venner, i psykiske og sosial velbefinnende eller når det gjelder kjønnsutvikling. Foreldrenes seksuelle identitet påvirker ikke barnets kjønnsutvikling. Når det gjelder sæddonasjonsordningen og eventuelle følger av mangel på genetisk bånd mellom barnet og en av foreldrene, viser jeg til merknadene til forslag III nedenfor.

Forslag III: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av bioteknologiloven slik at tilbudet med sæddonasjon fra fremmed donor over tid avvikles.

Bruk av donorsæd som behandling for barnløshet har vært praktisert i Norge siden 1930-årene, men først fra 1970-årene i organiserte former. Frem til 1987 var eneste lovregulering et krav om at behandlingen måtte skje ved offentlige sykehus. I 1987 fikk vi en egen lov om kunstig befruktning. Siden 1994 har behandling med donorsæd vært regulert i bioteknologiloven.

Da dagens bioteknologilov ble vedtatt i 2003, ble tilbudet om behandling med donorsæd videreført. Dette lovforslaget ble fremmet av Regjeringen Bondevik II. Samtidig ble sædgivers anonymitet opphevet, og barnet fikk rett til opplysninger om sædgiver.

Inseminasjon med donorsæd er en enkel behandlingsform og kan etter gjeldende rett gis til heterofile par der mannen er befruktningsudyktig og til lesbiske par. Lesbiske par har hatt tilbud om assistert befruktning siden 1. januar 2009 etter ikrafttreddelsen av lovendringene som likestilte heterofile og lesbiske/homofile rett til å inngå ekteskap. Lesbiske par utgjør om lag halvparten av parene som behandles med donorsæd.

Helse- og omsorgsdepartementet er i gang med arbeidet med å evaluere dagens bioteknologilov. Evalueringen ble bestilt av Stortinget i forbindelse med behandlingen av bioteknologiloven i 2003, jf. Innst. O. nr. 16 (2003-2004). I juni 2009 fikk Helsedirektoratet i oppdrag å kartlegge status og utvikling på fagområdene som reguleres av bioteknologiloven, jf. rapporten *”Evaluering av bioteknologiloven – Status og utvikling på fagområdene som reguleres av loven”*.

Ifølge Helsedirektoratets evalueringsrapport viser studier av familier som har fått barn ved hjelp av sæddonasjon, at mangelen på genetisk bånd mellom barnet og en av foreldrene ikke virker negativt på utviklingen av et godt forhold mellom barnet og foreldrene (s. 57). Flere studier viser at dette er velfungerende familier. Det som rapporten imidlertid peker på som viktig, er åpenhet overfor barnet om at det er blitt til gjennom sæddonasjon.

Bioteknologinemnda fikk i juni 2011 i oppdrag å gjennomgå Helsedirektoratets rapport og avgi uttalelse til Helse- og omsorgsdepartementet. Nemnda har ikke reist spørsmål ved ordningen med donorsæd.

Evalueringen av bioteknologiloven vil bli en viktig sak for regjeringen fremover. Regjeringen legger ikke opp til å avvikle ordningen med donorsæd.

Jeg vil også legge til at forslaget klart vil begrense lesbiskes muligheter for å bli foreldre, en konsekvens som vil være i strid med regjeringens politikk.

Forslag IV: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre adopsjonsloven slik at adopterte barn sikres rett til en mor og en far.

Jeg oppfatter at forslaget fra representantene gjelder spørsmål om hvorvidt enslige fortsatt bør kunne få adoptere og hvorvidt det fortsatt bør være adgang til adopsjon av et barn der adopsjonen fører til at barnet får foreldre av samme kjønn.

Vårt gjeldende regelverk tar utgangspunkt i det grunnleggende prinsipp om at en adopsjon skal være til barnets beste. Prinsippet om barnets beste er ned-

felt i adopsjonsloven, FNs barnekonvensjon av 20. november 1989, Haagkonvensjonen 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner og revidert europeisk konvensjon 27. november 2008 om adopsjon av barn. Norge har ratifisert konvensjonene med virkning fra henholdsvis, 7. februar 1991, 1. januar 1998 og 1. september 2011.

Den reviderte europeiske konvensjon om adopsjon av barn har bestemmelser om at landene i sin interne rett skal tillate at et barn adopteres av par av forskjellig kjønn som er gift med hverandre og av en person, dvs. av enslige. Statene kan også utvide konvensjonens anvendelsesområde til å omfatte par av samme kjønn som er gift med hverandre eller har inngått registrert partnerskap. Det er viktig også å understreke at det er omsorgsevnen, og ikke om man er gift eller enslig, eller hvilken seksuell legning man har, som avgjør om man skal bli godkjent som adoptivforeldre eller ikke.

ENSLIGES ADGANG TIL Å ADOPTERE

Regjeringen mener det er bra at enslige kan godkjennes som adopsjonsforeldre. Dette synet gjenspeiles også i den reviderte europeiske konvensjon om adopsjon av barn, som forutsetter at det skal være en adgang for enslige til å adoptere barn.

I dag er det rundskriv Q-0972 om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem som legges til grunn for behandlingen av søknaden.

I rundskrivet vises det til at adopsjonsloven ikke inneholder bestemmelser om forbud mot at enslige får adoptere, men at det har vært ført en restriktiv praksis ut fra den oppfatning at det gir barn større trygghet å ha to foreldre. Det følger av rundskrivet at adopsjonsbevilling i utgangspunktet bare bør gis til enslig adopsjonssøker hvis det allerede før adopsjonen er etablert en spesiell tilknytning til barnet for eksempel gjennom slektskap, fosterbarnsforhold, el. Unntak kan gjøres hvis søkeren har spesielle ressurser i forhold til barn, for eksempel ved utdanning eller arbeidserfaring med barn.

Antall enslige søkere og antall enslige som får forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet har i de siste årene gått markant ned. Bakgrunnen for dette er blant annet at de fleste landene Norge samarbeider med, ikke åpner for adopsjon til enslige.

Også når det gjelder adopsjon av et barn her i landet, vil det være tilfeller der det vil være til barnets beste å bli adoptert av en enslig. Som forslagstillerne selv nevner vil et eksempel kunne være der barnets opprinnelige foreldre er døde og barnet har en særlig tilknytning til enslig søker. Det avgjørende vil imidlertid alltid være hvorvidt adopsjonen vil bli til det

konkrete barnets beste. Dette utgangspunktet gjelder både i utenlands- og innenlandsadopsjonene.

Utvalget som ble nedsatt for å foreta en gjennomgang av adopsjonsfeltet har i NOU 2009: 21 Adopsjon – til barnets beste også konkludert med at det fortsatt skal være mulig for enslige å adoptere barn. Samtidig peker utvalget på at praksis bør være streng av hensyn til å gi barnet størst mulig sikkerhet for en god omsorgssituasjon fremover. Utvalget mener at det forhold at barnet har én omsorgsperson i stedet for to, vil utgjøre en ekstra risikofaktor som må vurderes særskilt. Utvalget diskuterer nærmere spørsmålet i forhold til de ulike situasjoner som kan føre fram til en adopsjon. Departementet er i ferd med å vurdere utvalgets utredning, herunder forslag om krav som bør stilles til adopsjonssøkere.

ADOPSJON SOM FØRER TIL AT BARNET FÅR FORELDRE AV SAMME KJØNN

Spørsmålet om hvorvidt det bør være adgang til adopsjon av et barn der adopsjonen fører til at barnet får foreldre av samme kjønn, ble grundig diskutert og vurdert i forbindelse med at ekteskapsloven og adopsjonsloven ble vedtatt endret av Stortinget 17. juni 2008. Endringen, som trådte i kraft 1. januar 2009 førte til at par av samme kjønn kan inngå ekteskap og søke om adopsjon på lik linje med heterofile.

Også revidert europeisk konvensjon av 27. november 2008 om adopsjon av barn åpner, som nevnt, for at landene i sin interne rett kan ha bestemmelser som gir par av ulike kjønn mulighet for å adoptere et barn.

En adopsjonsadgang for ektepar av samme kjønn handler først og fremst om at homofile par gis en mulighet til å bli vurdert som adoptivforeldre på lik linje med heterofile par. Som tidligere nevnt er det ikke holdepunkter for å si at heterofile par er bedre omsorgspersoner enn par av likt kjønn. Det er først og fremst kvaliteten på relasjonene mellom barn og foreldre som er avgjørende for barnet og dets utvikling, og ikke om barnet vokser opp med foreldre av motsatt kjønn. Hensynet til barnets beste er et grunnleggende vilkår i gjeldende adopsjonslov og det avgjørende hensynet ved behandlingen av adopsjonssøknaden. Det skal derfor alltid foretas en konkret vurdering av opplysningene i den enkelte sak, ut fra hva som er til barnets beste.

Forslag V: Stortinget ber regjeringen vurdere mandatet til likestillingsutvalget, slik at utvalget bes om å gå gjennom lovverket, med sikte på å likestille menn og kvinners ansvar for barn.

Likestillingsutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 12. februar 2010 for å utrede norsk likestillingspolitikk med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse. Utredningen skal leveres høsten 2012. I

oktober 2010 fikk utvalget en presisering av mandatet knyttet til å utrede de eksisterende institusjonelle og organisatoriske rammene for likestillingsarbeid i offentlig regi på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Denne delen av utvalgets arbeid ble levert i form av NOU 2011:18 *Struktur for likestilling* 15. november 2011.

På bakgrunn av at utvalget skal levere en omfattende utredning høsten 2012, og allerede innenfor utvalgets oppnevningsperiode har levert en delutredning, ønsker ikke regjeringen å belaste utvalget med ytterligere oppdrag.

Forslag VI: Stortinget ber regjeringen legge fram en egen sak om hvordan farsansvaret kan sikres og styrkes ytterligere, og der følgende elementer vurderes:

- hvordan alle foreldre kan sikres selvstendige rettigheter til uttak av foreldrepermisjon
- gi alle fedre rett til omsorgspermisjon med lønn i to uker etter fødsel/omsorgsovertakelse
- om begge foreldre kan innkalles til kontroller på helsestasjonen
- om begge foreldre kan motta utbetaling av barnetrygd
- å endre rutinene for kontakt mellom barnehage/skole og foreldrene ved at begge foreldrene inviteres til foreldresamtaler og –møter, og at det blir en hovedregel med rutinemessig vekslning mellom kontakt med mor og far ved sykdom
- styrke tilbudet om foreldreveiledning over hele landet, inkludert rådgivning og megling rettet mot foreldre etter samlivsbrudd
- ta initiativ til et samarbeid med arbeidslivsorganisasjonene med fokus på holdninger i arbeidslivet til fedres og mødres likeverdige ansvar

I dagens foreldrepengeordning har far rett til fedrekvote hvis både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger. Hvis bare far har opptjent rett til foreldrepenger, kan han ta ut inntil 38/48 uker hvis mor etter fødselen går ut i arbeid eller studier. Kravet til aktivitet hos mor er begrunnet i at man ikke ønsker å gi foreldrepenger til far når mor likevel er hjemme og kan ta seg av barnet. Regjeringen har i likelønnsmeldingen, Meld. St. 6 (2010-2011) *Likestilling for like-lønn*, sagt at den vil beholde aktivitetskravet, men samtidig se nærmere på grupper av fedre som i dag er forhindret fra å ta ut foreldrepenger med tanke på å vurdere endringer i deres uttaksmuligheter. Dette gjelder fedre i familier der mor er i aktivitet og orienterer seg mot yrkeslivet, men ikke har mulighet til å tilpasse seg lovens aktivitetskrav.

Alle fedre har lovfestet rett til to ukers omsorgspermisjon ved fødsel. Lønnskompensasjon under fraværet beror på avtale med arbeidsgiver. I offentlig

sektor og deler av privat sektor har far rett til lønn under sin omsorgspermisjon. Spørsmål om rett til betalt omsorgspermisjon har vært på høring. Det vises til omtale i pkt. 2.3.4 i likelønnsmeldingen.

Det er den som har barnet boende fast hos seg, som har rett til barnetrygd. I de fleste tilfeller tilstås barnetrygden automatisk. Barnetrygden utbetales da til mor, hvis ikke foreldrene har gitt Arbeids- og velferdsetaten melding om at barnetrygden skal utbetales til far. Automatisk tilståelse av barnetrygd forutsetter at en av foreldrene legges inn som forventet mottaker. Det er altså praktiske hensyn bak ordningen. Foreldrene kan velge at far skal motta barnetrygden dersom de ønsker det.

Godt og tett samarbeid med barnas hjem er en vesentlig kvalitet ved en god barnehage. Barnehage-loven og rammeplan for barnehagene gir føringer for hvordan samarbeidet mellom foreldrene og barnehage skal være. For å sikre samarbeidet skal hver barnehage ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg. Rammeplanen sier videre at barnehagen bør legge til rette for en bredest mulig medvirkning fra foreldre i planlegging, dokumentasjon og vurdering av barnehagens pedagogiske virksomhet.

Dette omtales i St. meld. nr. 41 (2008-2009) *Kvalitet i barnehagen*, der regjeringen fremhever at mødre og fedre utgjør en viktig ressurs for utviklingen av og kvaliteten på barnehagetilbudet lokalt og nasjonalt. Foreldre har rett til medvirkning, og barnehagens ledelse har ansvar for å invitere foreldre til å delta aktivt i planleggingen og vurderingen av barnehagens kvalitet og innhold. Personalet i barnehagen har ansvar for å invitere foreldrene til medvirkning.

Alle foreldre til barnehagebarn bør få tilbud om jevnlig samtaler med det pedagogiske personalet i barnehagen, og det er derfor foreslått i meldingen at et forslag om at barnehagen skal tilby minst to foreldresamtaler per år, skal sendes på høring. Dette vil omfatte både mor og far.

I de tilfellene der foreldrene ikke bor sammen, vil utgangspunktet være det samme som ovenfor, men det vil da være barneloven som regulerer kontakten mellom barnehage og forelder. Opplæringsloven og forskriftene til denne har generelle bestemmelser om samarbeid med foreldre, men verken lov eller forskrifter spesifiserer hvordan dette skal gjøres i praksis der foreldrene ikke bor sammen. Det vil derfor være opp til den enkelte skole/skoleeier hvilke rutiner man har for kontakt med foreldre/foresatte. Det forutsettes at skolen tar ansvar for å få til gode løsninger i hvert enkelt tilfelle, og jeg legger til grunn at barnehage og skole i hvert enkelt tilfelle søker å komme fram til så gode løsninger som mulig til barnets beste.

Jeg er enig i at foreldreveiledning er et viktig og betryggende tiltak. Regjeringen har derfor gjennom

årene gitt betydelig støtte til kursene, og jeg håper kommunene vil fortsette å prioritere dette i framtiden. Jeg legger til at regjeringen i innværende år vil sørge for å styrke oppfølgingen og veiledningen av foreldre som har barn i barnevernet. For øvrig vil jeg framheve mekling, hjelp til foreldresamarbeid og samtalegrupper i regi av familievernkontorene som viktige tilbud til familier med høyt konfliktnivå.

Arbeidslivet har en nøkkelrolle når det gjelder å gi mødre og fedre mulighet til en god balanse mellom arbeid og familieliv. I den nylig framlagte handlingsplanen for likestilling mellom kjønnene er ett av tiltakene å etablere en møteplass for likestilling i

arbeidslivet der departementet og partene i arbeidslivet kan samarbeide om konkrete, praktiske tiltak. Det er avholdt et første møte. Her ble det blant annet diskutert om man kan utvikle en mal for en livsfasesamtale mellom vordende mødre og fedre og deres nærmeste overordnede. Målet med samtalen er å sette i gang refleksjon rundt hvordan man kan balansere jobb og familie, og å informere om rettigheter og muligheter. Det har også de to siste årene blitt arrangert en nasjonal og fire regionale konferanser om familievennlig arbeidsliv. Hensikten med disse har vært å skape bevissthet og engasjement for et familievennlig arbeidsmiljø også for menn.

Vedlegg 2

Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 27. mars 2012

Dokument 8:41 S (2011-2012) Representantforslag om en pappastrategi for etablering av likeverdig foreldreskap - tilleggsspørsmål fra familie- og kulturkomiteen

Jeg viser til brev fra familie- og kulturkomiteen av 19. mars 2012 der komiteen i forbindelse med behandlingen av Dokument 8:41 S (2011-2012) Representantforslag om en pappastrategi for etablering av likeverdig foreldreskap, ber om svar på fem spørsmål.

1. Kan statsråden gi sin vurdering av det prinsipielle hovedpoenget i forslaget: at menns ansvar for egne barn bør likestilles med kvinners ansvar i lovverket?

Som det er gitt uttrykk for i brev av 26. januar 2012, er jeg enig i at det er et godt utgangspunkt at de som har satt barn til verden har ansvaret for å ta vare på barnet, noe som også er utgangspunktet i vår lovgivning. Dette må imidlertid etter min mening nyanseres i forhold til tilfeller der barnet er blitt til ved hjelp av assistert befruktning. Dersom det utelukkende skal legges vekt på biologisk tilknytning vil det gjøre assistert befruktning umulig i mange tilfeller.

Stortinget har med bredt flertall vedtatt lovgivningen som gir to kvinner som er gift eller er samboere i ekteskapslignende forhold adgang til assistert befruktning, og det var fra Stortingets side ønsket å gi to av samme kjønn like rettigheter som par i heterofile ekteskap/ekteskapslignende forhold. En konsekvens av dette var endringene i bioteknologiloven som innebærer at sæddonasjon og assistert befrukt-

ning også kan tilbys lesbiske par, se Innst. O. nr. 63 (2007-2008).

2. Er statsråden enig i at det er et paradoks at menn oppfordres til å melde seg som sædgivere samtidig som man oppfordres til å ta større ansvar for egne barn?

Jeg er ikke enig i at dette er et paradoks. Det kan være mange grunner til at en mann ønsker å være sæddonor. Den vanligste årsaken er trolig altruistisk, dvs. et ønske om å hjelpe barnløse par til å få barn der barnløshet skyldes for eksempel medisinske årsaker, eller vedkommende ønsker å hjelpe lesbiske par med å få barn.

Etterspørsel av donorsæd har økt de senere årene, og mange par ønsker seg mer enn ett barn. Den av paret som ikke er biologisk forelder vil vanligvis få etablert et juridisk farskap/medmorskap til barnet etter barneloven. Det er derfor ikke behov for at en sæddonor skal regnes som juridisk far idet barnet vil få etablert et juridisk forhold til to foreldre selv om den ene ikke er biologisk forelder.

Jeg viser for øvrig til svarbrevet av 26. januar 2012.

3. Hva mener statsråden er den prinsipielle forskjellen mellom morsansvaret og farsansvaret som begrunner statusforskjellen i barneloven § 4a?

Forskjellen er at presumsjonsregelen om at ektefellen skal regnes som barnets far hviler på den betraktning at dette i det overveiende antall tilfeller stemmer med det biologiske forhold. En regel om

medmorskap for likekjønnede vil ikke ha noe slikt grunnlag i det biologiske forhold, og begrunner derfor barneloven § 4a om medmorskap. Det er gjort grundig rede for dette i Ot.prp. nr. 33 (2007-2008) kapittel 9, og gjennom Stortingets behandling av endringer i ekteskapsloven, og jeg viser til dette.

Jeg legger til at medmorskap bare følger etter assistert befruktning. En del rettigheter og plikter er knyttet til det å være far til et barn. Noen av disse fremgår av barneloven, men også av andre lover, for eksempel folketrygdloven og arveloven. De samme rettighetene og forpliktelsene skal gjelde for medmor. Barneloven § 4a tydeliggjør dette.

4. I statsrådens svarbrev til komiteen datert 26.1. (side 6 og 7) henvises det til den reviderte europeiske konvensjonen om adopsjon av barn, som forutsetter at det skal være en adgang for enslige til å adoptere barn. Hva slags handlingsrom anser statsråden at Norge har når det gjelder eventuell styrking av barns retts til to omsorgspersoner ut fra hensynet til størst mulig sikkerhet og trygghet, jf. bl.a. adopsjonsutvalgets diskusjon rundt hvilke situasjoner som kan føre fram til adopsjon?

Den reviderte europeiske konvensjonen av 2008 om adopsjon av barn innehar en bestemmelse i artikkel 7 om at medlemsstatene skal tillate at et barn adopteres av én person. Bestemmelsen er en videreføring av tilsvarende bestemmelse artikkel 6 i Den europeiske konvensjon av 1967 om adopsjon av barn, som Norge tidligere var tilsluttet. Bestemmelsen i 2008-konvensjonen innebærer således ingen realitetsendring.

Konvensjonen overlater til de enkelte medlemsstatene å regulere nærmere adgangen for enslige til å adoptere barn.

På denne bakgrunn har statene, etter min mening, et relativt stort handlingsrom når det gjelder å regulere når enslige kan få tillatelse til adopsjon. Selv om det er et krav etter konvensjonen at landene skal åpne for at enslige kan adoptere et barn, er det likevel opp til statene selv å avgjøre hvor vid eller snever denne adgangen skal være, så lenge hensynet til barnets beste ivaretas.

Gjeldende rundskriv Q- 0972 om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem er opprinnelig fra 1998. Det var på dette tidspunktet det ble åpnet for at også enslige søkere som ikke har tilknytning til barnet på forhånd, men som har ressurser ut over det vanlige, kan få tillatelse til adopsjon.

Som kjent har det offentlige utvalget, som har foretatt en bred gjennomgang av adopsjonsfeltet har i NOU 2009:21 Adopsjon – til barnets beste, støttet at det bør være mulig for enslige søkere å adoptere.

Utvalget uttaler imidlertid at praksis her bør være streng av hensyn til å gi barnet størst mulig sikkerhet for en god omsorgssituasjon fremover. Det forhold at barnet har én omsorgsperson istedenfor to, vil utgjøre en ekstra risikofaktor som må vurderes særskilt.

Utvalget foreslår at noen grunnleggende krav til enslig søker hjemles i lovgivning. Utvalget foreslår for eksempel at dagens krav om ”spesielle ressurser” til enslige som søker adopsjon av barn fra utlandet, erstattes med mer spesifikke krav om erfaring med egne barn eller eventuelt til utdanning eller arbeid rettet mot barn.

Departementet er i ferd med å vurdere adopsjonsutvalgets mange forslag, herunder kravene som bør stilles til enslige adoptivsøkere ved internasjonal adopsjon. Jeg tar sikte på å sende ut et høringsnotat med det første.

5. Hvor mange enslige søkere har årlig fått innvilget adopsjon de senere årene og hvilke typer adopsjoner og saker dreier dette seg om? Hvor mange er innenlands-/utenlandsadopsjoner og hvor mange av søkerne har en relasjon til barnet fra før?

Departementet har bedt Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet om å få en oversikt over hvor mange enslige søkere som har fått innvilget søknad om adopsjon av barn her i landet og forhåndssamtykke av adopsjon av barn fra utlandet. Videre har vi bedt om oversikt over hvor mange adoptivbarn fra utlandet som er ankommet Norge til enslig adoptivforelder, dvs. antall gjennomførte utenlandsadopsjoner til enslige. Perioden det gis oversikt over er de siste tre årene (2009-2011).

Vi gjør oppmerksom på at et *forhåndssamtykke* er en tillatelse til å adoptere et barn fra utlandet og at oversikten nedenfor over antall forhåndssamtykker derfor ikke sier noe om antall *gjennomførte* utenlandsadopsjoner, dvs. hvor mange enslige som har fått et adoptivbarn fra utlandet. Det er imidlertid ved søknaden om forhåndssamtykke, at norske myndigheter tar stilling til om søker oppfyller vilkårene og er egnet for adopsjon av et barn fra utlandet. Etter at forhåndssamtykke er gitt, vil det alltid ta noe tid før en adopsjon blir endelig gjennomført, enten i utlandet eller ved at utenlandske myndigheter frigir barnet for endelig gjennomføring av adopsjonen her i landet. Jeg legger derfor til grunn at en oversikt over antall forhåndssamtykker gitt de siste årene, også er av interesse for komiteen.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet opplyser at når det gjelder *forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet* ble totalt 34 enslige søkere i denne perioden innvilget et forhåndssamtykke. Et forhåndssamtykke gjelder i 3 år med adgang til fornyelse i enda ett år. Etter disse fire årene må søkerne

søke om nytt forhåndssamtykke med alle underliggende dokumenter oppdatert. 23 av de 34 sakene gjaldt et slikt nytt forhåndssamtykke etter at varigheiten av det opprinnelige samtykket var gått ut. Alle de 34 sakene gjaldt søknad om adopsjon av et ukjent barn fra utlandet.

I denne perioden ankom 37 adoptivbarn til Norge til enslige adoptivforeldre, dvs. det ble gjennomført

37 adopsjoner av barn fra utlandet til enslige adoptivforeldre.

Når det gjelder *adopsjoner av barn her i landet* ble det i denne perioden gjennomført til sammen 15 adopsjoner der søker var enslig. Alle søknadene gjaldt et barn søker hadde en relasjon til. 13 av disse sakene gjaldt fosterbarnsadoptsjon. 2 saker gjaldt adopsjon av et tidligere stebarn der søkers ektefelle var død.”

Vedlegg 3

Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 24. april 2012

Dokument 8:41 S (2011-2012) Representantforslag om en pappastrategi for etablering av likeverdig foreldreskap.

Jeg viser til komiteens brev av 19. april der det bes om svar på følgende 2 spørsmål:

Spørsmål 1:

Hva er det som begrunner at sæddonasjon er et unntak fra prinsippet om menns ansvar for egne barn?

Begrunnelsen for at sæddonor ikke skal dømmes til å ta ansvar eller bli pålagt et juridisk farskap er en følge av reglene i bioteknologiloven om assistert befruktning. Assistert befruktning krever samtykke fra kvinnens ektefelle eller samboer, og det er naturlig å plassere farskapet hos den som samtykker. Tilsvarende gjelder medmorskap. I de tilfellene sædgiver ikke er ektefellen eller samboren er det ofte en utenforstående (lege) som bestemmer hvilken sæd som skal benyttes, og det vil være helt uhensiktsmessig dersom sædgiver i slike tilfeller skulle bli tilkjent farskapet, med de plikter og rettigheter som følger. Barneloven § 9, fjerde og femte ledd gir regler om fastsetting av farskap etter assistert befruktning, hvor det fremgår at sædgiver ikke kan dømmes til far.

Spørsmål 2:

Hva betyr resonnementet i spørsmål nr 1 for hvordan menn bør ivareta sitt ansvar? Herunder; i tilfelle der barn unnfanges uten at det er et etablert

forhold mellom foreldrene, eller der forholdet tar slutt, og der mor får seg en ny partner under svangerskapet eller i barnets første leveår. Betyr statsrådens resonnement at det da ikke er behov for at far tar medansvar for omsorgen? Er det utelukkende på grunn av behovet for to juridiske foreldre at far bør følge opp?

Mitt resonnement er at den som har samtykket til assistert befruktning må påta seg farskapet, og ikke sæddonor. Jeg kan ikke se at mitt svar i brev av 27. mars kan tolkes slik at det er utelukkende på grunn av behovet for to juridiske foreldre at far bør følge opp. Lovgivning legger til rette for god kontakt med begge foreldre, uavhengig av om barnet bor sammen med dem eller ikke. Som påpekt i mitt brev tar far en større del i barnets oppvekst og omsorg for barnet i dag enn for noen tiår tilbake. Men det er jo slik at noen barn bor sammen med bare den ene av foreldrene, og hvor barnets juridiske far ikke tar del i omsorgen for barnet. Mange barn har dessuten en sosial far som ikke har noen formelle juridiske plikter overfor barnet, men som likevel stiller opp i forhold til å gi barnet god omsorg. Foreldrenes formelle plikt til å oppdra og å forsørge barnet, gi det omsorg og omtanke pålegges de eller den som har foreldreansvaret. Følgene av et juridisk farskap/medmorskap er et medansvar for barnet, gjennom blant annet underholdsplikt og at barnet har arverett etter far. Barnet har også rett til samvær med den forelder den ikke bor sammen med.